

Про те, що було невідомим

Зі шкільної лави запам'ятали ми Гончарових «Прапорносців», «Тронку», роман «Людина і зброя». І бачився за цими творами сильний і мужній мудрець, перед яким шанобливо знімали капелюха. Утім, не всі і не завжди. Олесь Гончар не тільки любив, читали і поважали, а й... цькували, переслідували, принижували

Тамара ГОЛОБОРОДЬКО / «ПВ»

Саме в цьому переконує читачів монографія Володимира Пащенко «Гончарова правда про духовність і церкву».

У передньому слові Володимир Пащенко зазначає, що часто цитував роман «Собор» для того, аби показати Гончарову правду саме в прямій мові, а не в коментарях і судженнях дослідника.

У книзі – 9 розділів. Кожен із них – то окрема сторінка життя письменника, один з аспектів його складного і неповторного життєвого шляху. «Олесь Гончар і компартійна номенклатура», «До джерел «Собору», «З «Собором» і без нього» і остання – «Незабутній Олесь Гончар у боротьбі за українську Україну».

Він був занадто значним, щоб його не помічати, він був занадто сильним, аби дати йому волю. Тому його твори друкували, але повні Гончарової правди намагалися стримати.

3-4 квітня 1993 року, за словами Олесь Гончара, була справжня ювілейна буря. Письменника вітали із 75-літтям уже в незалежній Україні, співали «Многая літа»,

видали збірник «Високоліття. Олесеви Гончару – 75». Чи заслпіли його побажання і вшанування? Ні... У «Нотатках із сьогодення», опублікованих у «Літературній Україні», він із боєм пише: «Нині, в цих тяжких скрутах, де здирство стає узаконеним, де молоді, ще не зміцнілу державу навсібіч розграбовують, іноді здається, що єдине, чим Україна тримається на світі, – це її глибинна духовність, непіддатні ніяким інфляціям золоті скарби української душі».

Чи багато змінилося з того часу? На жаль, ні.

Тому в дні вшанування пам'яті Олесь Гончара, в дні відзначення його 90-ліття не завадить ознайомитися з книгою Володимира Пащенко «Гончарова правда про духовність і церкву», де справді так багато Гончарового щирого слова, любові до України, до її мови, її народу.

Це одне з небагатьох видань, присвячених ювілею письменника-земляка, в якому відкривається новий, невідомий Гончар – глибоко вразлива людина, християнин, патріот своєї малої батьківщини на Полтавщині.

Нижче подаємо уривок із розділу V «З «Собором» і без нього», де вміщено посилання на статтю письменника В.Чемериса «Інтимна зустріч на просторах Київського моря, або Петро Шелест – дешифрація до біографії», вміщену в «Літературній Україні» 11 грудня 1997 року

«Була п'ятниця, 31 травня 1968 року. День вивдався теплий, сонячний. Але душу кожного з одинадцяти запрошених на високопоставлене рандеву не полишав неспокій: чому це так нагально збирають керівництво Спілки письменників України? Що трапилось і куди їх мають усіх везти? Ні-ні, та й зринули в пам'яті... різні паралелі.

Біля письменницького будинку стояли вервечкою «Волги», всі чорні, числом – одинадцять, двіри – напіврозчинені. По якомусь часі вийшло зодягнене, як на урочистий прийом, керівництво Спілки письменників України... Взяли їх – як іноземних послів, тільки й того, що без прапорів на капотах. Кавалькада однакових машин у супроводі міліцейської «мигалки» помчала в напрямку Печерська, а потім повернула вниз до Дніпра...

На тихому причалі біліла елегантна яхта П.Шелеста, на яку за запрошенням секретаря ЦК Ф.Овчаренка піднялися запрошені. Через кілька хвилин на причалі з'явилася вельможна «Чайка» – без супроводу. З неї вийшов Петро Шелест. Невисокий, міцної статури, натоптуватий і дебелий, він неспішно по-господарськи, наче старанно вивіряючи кожну сходинку трапа, піднімався на яхту. Обличчя кругловате, червоне, голова лиса – аж лискуча. Йшов владно, говорив коротко, теж владно. Увесь він – від голови й до п'ят – випромінював якусь державну силу і міць.

П.Шелест очікувану розмову почав тільки під час другого застілля, уже на острові – «забороненій зоні». Метрів за тридцять-сорок від берега в тіні дерев – навів із свіжого дерева. Спустилися на берег, де теж, здавалося, не було ані душі... «перший» повів сам – до навісу. Там долівка була засланюю свіжою травою – приємно пахли рута-м'ята, любисток. Гм... Чи не ті «лірики» у формі накосили цього зілля? Дошки і стовпи навіть розмірані. На столі парували борщі, юшка (кому що до вподоби), на дурге – шашлики, соковиті котлети по-київськи і т. ін. Зітхнувши, повсідалися, випили по чарці, але весело чи бодай невимушеної розмові чомусь не виходило. І тоді «перший», пообідавши, вирішив перейти до діла – до того, заради чого письменницьке керівництво й запросило до подорожі.

– Товариші, – відкашлявшись, майже офіційно, – ми зібралися тут для того, щоб у спокійній обстановці поговорити про наболілі питання нашої літератури, яка, без сумніву, має успіхи. Але,

на превеликий жаль, є і прорахунки. Збочень припускаються й деякі керівники Спілки, зокрема шановний Олесь Терентійович Гончар. Ось про це й обмінюємось думками. Вашим романом не задоволені дніпропетровські товариші... Широка громадськість не сприйняла цей роман. Я вважаю, що критика «Собору» загалом правильна. І Гончар повинен по-партійному відкрито, чесно і принципово визначити свої прорахунки. І словити своє ставлення до критики. Тим більше, що антирадянщина йому не до лиця...

Олесь Гончар сидів непорушно, напружено мовчав, збліднувши, але контролю над тим, що відбувалося, не втрачав, кожну мить був готовий не лише до відбиття атаки, а й до переходу в наступ. І така можливість невдовзі трапилася. Забалакавшись, Шелест незчувся, як у запалі бовкнув: «Я б такого роману не написав!»

Цим миттєво скористався Гончар:

– А я в цьому й не сумніваюсь!

Шелест враз здерев'янів, а Гончар, посміхнувшись, кинув йому рятувальне коло:

– У вас інший хист – партійне керівництво.

Шелест почервонів, наче налився буряковим соком, засовавшись, потягнувся до фужера, випив мінеральної. І – стримався. Тільки згодом мовив примирливо:

– І все ж ви повинні сказати своє слово, письменники-секретарі. І ви, керівник Спілки. Я розумію, з ким чого не трапляється, прорахунки бувають, але їх треба виправляти і засуджувати...

Та ось настала черга говорити й Гончарові, який до того не зронив ні слова. Шелест, здавалося, з цікавістю на нього дивився. Гончар звівся блідий, якийсь наче розколюшаний:

– Я ніколи не писав про те, чого добре не знав, що не пережив, як це було в «Прапорносцях». Писав лише тоді, коли відчував, що прототипи не дають мені спокою. Так і «Собор» написав. А собор – це одна з церков, спустошена, облуптана дротами. Можна порівнювати його з Україною, але я мав на увазі конкретний образ собору...

Пролунала тоді з вуст Олесь Гончара і знаменита фраза:

– Бережіть собори наших душ!